

PŘEMÝŠLELI JSME, JAK POŠKODIT TEN HROZNÝ SYSTÉM

Jaroslav Mojžíš (*1934)

Jaroslav Mojžíš zažil věznění, šikanu a drsnou práci v jáchymovských táborech. Ale to, co sám považuje za nejhorší, byla nejistota. *„Nejhorší bylo, že nám vyhrožovali. Mně hrozili, že dostanu dvacet let. Ale já jsem takový optimistický člověk, tak jsem věřil, že to všechno jednou skončí a režim padne. Nakonec jsem měl štěstí, takže jsem dostal málo, ale dost na to, abych zažil Vánoce a silvestra v Jáchymově.“* Jaroslav Mojžíš se na začátku 50. let zapojil do odboje, protože cítil, že je třeba něco dělat proti nástupu komunismu. Pocházel z rodiny, kde se poslouchal západní rozhlas, otec se angažoval v Lidové straně a všichni byli věřící. Navštěvoval Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži. *„Bylo nás několik, co jsme se znali z gymnázia. Tenkrát byl velký tlak pro vstup do Jednotných zemědělských družstev [JZD] a my jsme si řekli, že bychom měli napsat nějaký ten leták. Přemýšleli jsme, jak poškodit ten hrozný systém. Začali jsme se scházet. Pak někdo řekl, že si dáme název Svoboda. Bylo to před maturitou, času moc nebylo. Ale věřili jsme, že bude válka,“* popisuje situaci, která ho zavedla mezi odpůrce totalitního režimu a později do vězení. Zatčen byl v prosinci 1953 a dostal sedmáct měsíců. *„Neměli čeho se chytit,“* říká. Vlastně měl svým způsobem štěstí. Ostatní také. Nejvíce by jim přitížily fotografie letiště v Kunovicích, které vyfotografoval Mojžíšův kamarád a další ze spiklenců Lubomír Veteška v rámci činnosti skupiny. Tehdejší režim byl přímo posedlý strachem ze špiónů a špiónáž tvrdě trestal. Tyto fotografie, za které by jim mohly hrozit vysoké tresty, se podařilo včas zničit, takže se nedostaly do rukou tajné policie.

Jaroslav Mojžíš se narodil v roce 1934, jeho rodina žila v Kojetíně na Kroměřížsku. Vyrůstal za války, a když skončila, viděl, že svět kolem se mění. Ještě během osvobození mu jeden z ruských vojáků řekl, že nebude dobře. Jaroslav Mojžíš chodil v Kojetíně do školy a pak na Arcibiskupské gymnázium do Kroměříže. *„Chodili jsme pravidelně do kostela, já jako malý ministroval. Naše rodina byla věřící. Tatínek se angažoval v Lidové straně. Pamatuji si, jak pak jednou řekl, že je konec, že komunisté to všechno ovládají. Pak jsme doma poslouchali zahraniční rozhlas, jako kdysi za války.“*

Gymnázium navštěvovali další mladí lidé, kteří se s nástupem nové totality nechtěli smířit. Bylo jich celkem pět chlapců, pak se k nim přidala ještě jedna spolužačka. Začali se scházet a přemýšlet, co dělat.

Viděli, že svět už není jako předtím. A už vůbec ne jako na druhé straně vznikající železné opony. *„Byli jsme všichni informovaní. Věděli jsme, že to, co je zde, v Československu, je špatné [...]. Kolem nás byla spousta vesnic, ze kterých byli vyháněni sedláci. Věděli jsme, že je čeká vystěhování. Také se předpokládalo, že bude válka. Bylo cítit obrovské napětí, svět se dělil na Východ a Západ. Takže třeba jste šli na úřad. Tam visel plakát: ‚Oslovujeme se soudružko a soudruhu. A zdravíme: Čest práci!‘ Takže pozdravit dobrý den, to chtělo odvalu.“*

Na schůzkách začali plánovat odbojovou činnost. Neměli ale spojení přes hranici. Tak přemýšleli a plánovali akce, na které sami stačili. Třeba chtěli naházet kovové ježky nebo hřebíky před stranický sekretariát. Lubomír Veteška, jeden ze spiklenců, vyfotografoval letiště v Kunovicích. Jeho otec snímky naštěstí stihl včas zničit, takže unikli obvinění ze špionáže. Všichni věděli, jak je každá odbojová činnost nebezpečná, sami sledovali politické procesy. Jenže když je člověk mladý, nebezpečí podceňuje. Nakonec se dohodli, že budou dělat letáky. I tohle bylo nesmírně těžké. *„Zajistit rozmnožovací stroj nešlo, blánu na rozmnožování také ne. Dokonce ani papír nebyl,“* vzpomíná Mojžíš. Přesto všechno postupně sehnali, letáky začali podomácku vyrábět a „stroj“ na kopírování si sestrojili sami. Jenže výsledek podle toho vypadal. Letáky vyrobené na jejich primitivním cyklostylu byly nečitelné, takže je nemohli ani roznášet. *„Cílem organizace bylo vydávat protistátní letáky štvavého obsahu, časopis, vylepovat štvavé plakáty a bojovat tak proti vládě naší republiky. Organizace se členila na buňky, v jejichž čele stál vedoucí, a tito pak tvořili výbor, který měl celou organizaci řídit,“* stálo v obžalobě, kterou 27. ledna 1954 podepsal krajský prokurátor Suchomel. Mezi sebou se dohodli, že jejich odbojová skupina se bude jmenovat Svoboda. Scházeli se v bytě Jindřicha Hlaváčka. Jeho rodiče o tom neměli ani tušení, stejně jako rodiče ostatních členů skupiny.

Nevyšel ani plán ukrást stroj na kopírování z národního výboru v Hradisku. Ale to už byli v hledáčku tajné policie. V prosinci 1953 začalo zatýkání. Mojžíše zatkli 10. prosince 1953. Ocitl se v obávané věznici v Uherském Hradišti, tamní nejhorší období ale již naštěstí skončilo. Odvezli ho tam autem se zavázanýma očima. Neřekli mu zpočátku vůbec nic. Ani důvod zatčení. Pak dostal vězeňské oblečení šedé barvy a zavedli ho do cely. Tam na zemi někdo ležel. *„Zjistil jsem, že je to nějaký Vašíček. Ze Slovácka rolník. Já se chtěl vyčurát a on řekl, že v tom ešusu je mléko pro něj, protože má tuberu. Pak jsem zjistil, že je tam druhá nádoba. Ptal jsem se spoluvězně, jestli zde vězně bijí, on řekl, že ne. Že ale jsou jiné metody. Výslechy byly ve dne i v noci [...].“* Mojžíš byl v Hradišti od 10. prosince 1953 do března 1954. Bylo mu přiděleno číslo 644.

„Vím, že jeden vězeň musel pořád chodit, a když nemohl, tak ho polili vodou a pak znovu. Na mne to nezkoušeli. Ale v lednu jsem na samotce slyšel ženský křik. Něco jako ‚to není lidský to, co se mnou děláte [...].‘ Jinak jsem byl naprosto izolovaný. Věděl jsem, že vězně

vozí na výslechy a pak zmlácené zpět. Od roku 1952 to zmírnili, to jsem věděl také už předtím. Na samotce jsem byl šest týdnů. Pochopil jsem, že člověk pak může mluvit, a neví o čem. Na samotce můžete jen chodit. Není žádný impuls. Já se také modlil. Samozřejmě, byly tam vycházky. Zavedli mne na malý dvoreček, dalo se tam chodit patnáct kroků tam a zpět. Ale já jsem viděl dům na konci silnice. To byla představa něčeho krásného svobodného,” vypráví o pobytu v Hradišti Mojžíš.

Odsoudili ho na sedmáct měsíců a poslali do Jáchymova. Tam musel dobývat uranovou rudu. Chodil s ostatními v zástupech, drželi se jeden druhého a pořád je dozorci přepočítávali. Všichni klopytali. Jednou naplnili vozík vytěženým materiálem a tlačili ho kolem mrtvého, jehož zavalil ho prach a on se udusil.

„Oblečení v Jáchymově, to asi byla uniforma z doby starého Rakouska, měla šest různých barev záplat. V pase se to nedalo zapnout, takže elektrikáři mi udělali opasek z káblu. Na jídlo jsme dostali rezavou misku. A smolinec jsme sbírali rukama do barelů. Já jsem samozřejmě věděl, že to může být nebezpečné,” říká Mojžíš. Na Jáchymovsku zažil i tajné mše. „Ano, tam byl druhý život. Za chvíli se zjistilo, kdo komu může věřit. Daly se deky na okna a sloužila se mše, zkrácená. Nebo také různí věznění profesoři měli přednášky. Po večerce se nesmělo chodit, tak se musel dávat pozor. A když přišla kontrola, všichni se rozprchli.“

Propustili ho o pár týdnů dřív s podmínkou. Domů se vracel ve stejných šatech, ve kterých ho zatkli. Vrátil se k rodičům do Kojetína a chtěl se dostat na školu. Věděl, že jako bývalý politický vězeň to bude mít těžké. Pro bývalé odsouzené z politických důvodů měl zpravidla režim jen druhořadou manuální práci. Ale on chtěl studovat. Nakonec se mu podařilo dostat i na vysokou školu a vystudovat v Nitře na Slovensku, kde přece jen byly mírnější poměry.

„Vězení mi dalo hodně. Byla to výborná osobní zkušenost, začal jsem si vážit věcí, dívat se na svět jinak, poznal jsem řadu lidí, takže to vězení byla pro mne dobrá škola. Mělo by se o tom víc mluvit, vysvětlovat, aby se nezapomínalo,” řekl v roce 2017.

Autor textu Luděk Navara